

Nedjeljko MIHANOVIĆ, *Tuđmanova baština*, Detecta, Zagreb 2010., 655 str.

Knjiga *Tuđmanova baština* dr. Nedjeljka Mihanovića objavljena je u srpnju 2010. u izdanju nakladnika Detecta. Kao član HDZ-a od prvih dana osnutka stranke (1989.) i bivši saborski zastupnik, zamjenik ministra kulture i prosvjete 1992., predsjednik Hrvatskoga sabora 1994.–1995., dugogodišnji član saborskoga Odbora za naobrazbu, znanost, kulturu i šport i predsjednik toga tijela (od 1995.), potom savjetnik Predsjednika za etička i moralna pitanja (1998.–1999.), predsjednik Državnoga povjerenstva za odnose s vjerskim zajednicama u Republici Hrvatskoj (RH) (1999.), autor predstavlja jednoga od najbližih i najodanijih suradnika predsjednika dr. Franje Tuđmana. Vjerojatno najvredniji doprinos ovoga djela jest opširna karakterizacija Tuđmanovih najbližijih suradnika koju autor donosi pri kraju knjige. Ondje iznosi svoje viđenje mnogih političkih ličnosti, no otkriva i dosad nepoznate pojedinosti iz njihovih biografija, koje ne ocrtavaju autorove subjektivne dojmove, nego činjenično stanje. Ono što je autor želio postići svojim radom jest potisnuti sve zlobne povijesne krivotvorine, neutemeljena podmetanja i optužbe, lažne manipulacije i falsifikate.

U “Predgovoru” je Mihanović naveo kako polazi od stajališta da je trenutačno na snazi razorna medijska podrivačka hajka koja se vodi protiv imena predsjednika Tuđmana, koga naziva “ocem obnovljene hrvatske države” (str. 603.) i smatra gorostasnom pojavom za čiju prosudbu nije potreban vremenski odmak, kao što neki smatraju. Njezin je cilj diskreditacija Tuđmanova imena i svih njegovih postignuća. Broj tih snaga posebice je narastao nakon 3. siječnja 2000., kada je nastupilo razdoblje obilježeno procesom detuđmanizacije. Autor je svjestan da politika i moral idu zasebnim putevima, pa je upravo tome pripisao sve devijacije i negativno naslijeđe proisteklo iz vremena stvaranja neovisne hrvatske države. Najpogubnijom posljedicom nemoralnosti označio je karijerizam, častohleplje, zavist, sebljublje i koristoljubivost. No, sve je to gotovo zanemarujuće u usporedbi s nacionalnim pokretom koji je Tuđman kao pojedinac iznjedrio (a obično je obratno) i stvaranju samostalne Hrvatske kao vrhuncem toga državotvornog pokreta. Svoju je knjigu okarakterizirao pokušajem objektivnoga pristupa pojavi predsjednika Tuđmana i utiranja nepristranog puta između zlobnih medijskih napisa iz kolumni sumnjiva podrijetla i eurosloganskoga ponašanja naših političkih vodstava.

Djelo ima sveukupno 31 poglavlje i pozamašnih 650-ak stranica, a s obzirom na to da se kroz čitavu strukturu protežu lik i djelo predsjednika Tuđmana, tematski se ne može čvrsto odijeliti. Ipak, u prvih se nekoliko poglavlja (1.–8.) autor izričito bavi osobom Franje Tuđmana te mu izriče superlative kao znanstveniku-povjesničaru, ideologu i kritičaru društvenoga stanja, žrtvi komunističkoga režima te naposljetku političaru i državniku. Ovdje ponire u njegova djela i ukratko svako analizira s povijesnoga i jezičnostilskoga aspekta. Pri prvoj vrsti analize uočljivo je da je ostao na prilično općenitoj razini, napominjući da želi stvoriti uvjete za dublje istraživanje Tuđmanova znanstvenoga rada u budućnosti. Istodobno je iznio i njegova kritička stajališta o tada aktualnim pitanjima jugoslavenske historiografije i Tuđmanovu borbu objektivnom prosudbom i revizijom nacionalnih mitova, dogmatskih povijesnih konstrukcija i činjeničnih falsifikata iz razdoblja predratne Jugoslavije, potom rata i neposrednoga poraća. Vjerojatno se nitko do sada nije pozabavio analizom Tuđmanovih djela s književnoga aspekta kao što je to ovdje učinio Mihanović.

Vrlo su uočljivi ljutnja, dubinska ogorčenost i prezir koji izviru iz Mihanovićeva pera kada piše o starim komunističkim reformiranim strukturama i svim onim njima bliskim javnim djelatnicima. No, nije čak toliko važna pripadnost bivšim državnim strukturama (primjer je političko obraćenje Zdravka Tomca, prema kojem iskazuje naklonost), nego njihova ideološka nepromijenjenost i komunistički mentalitet. Prema takvima Mihanović je najviše negativno nastrojen jer oni danas (kao i devedesetih) djeluju destruktivski na postojanje hrvatske države i njezine temelje iz Domovinskoga rata.

Središnji dio (poglavlja 9.–27.) obiluje analizama događaja iz devedesetih godina koje je autor ocijenio presudnima za hrvatsku državnost. Od značajnih poglavlja valja izdvojiti sljedeća: “Borba za međunarodno priznanje”, “Saborska stranačka zavjera”, “Za herceg-bosanski entitet i mir u budućnosti”, “Hrvatski mediji i Tuđman”, “Komplot detuđmanizacije”, “Tuđmanov antifašizam”, “Tuđmanov odnos prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj”, “Hrvatske iluzije i stvarnost” i “Mutni apsurdni haaških optužnica”. Stavljajući i veliki naglasak na ideju svehrvatske pomirbe kao jedan od najvažnijih elemenata uspješne Tuđmanove državotvorne politike. Ono što priznaje predsjedniku Tuđmanu kao manu jest nepoznavanje ljudi i loš odabir vlastitih suradnika. To je rezultiralo mnogim makinacijama, strančarenjima, spletkama i stvaranju linije koja je Tuđmanu djelovala iza leđa, što on nije mogao ni znati niti na to značajnije utjecati. U “Borbi za međunarodno priznanje” autor polazi od 13. siječnja 1992., kada je Vatikan priznao Hrvatsku, te pobija naklapanja o međunarodnoj izolaciji Hrvatske činjenicom da nikada do tada Hrvatsku nije posjećivalo toliko mnogo stranih državnika kao u to doba. Komentira i ostale podvale koje se podmeću, poput podjele Bosne, hrvatske agresije na Bosnu i Hercegovinu (BiH) i etničkoga čišćenja Srba u RH. Poglavlje o saborskoj stranačkoj zavjeri jedan je od najintrigantnijih dijelova knjige. Ovdje su izneseni do sada malo poznati i nepoznati podaci o Mihanovićevim pregovorima, kao čelnika Sabora RH, s čelnicima svih parlamentarnih stranaka tijekom ljeta 1994. radi smirivanja uzavrele saborske situacije (oporbena opstrukcija saborskoga rada) nakon pokušaja svibanjskoga puča Mesića i Manolića. U poglavlju o Herceg-Bosni naglašava da se Hrvatska u BiH našla u ratu protiv srpske agresije, a ne Muslimana; govori o presudnoj ulozi britanskih tajnih službi, koje se navode kao glavni uzročnik hrvatsko-muslimanskih sukoba u središnjoj Bosni; o Daytonskom sporazumu, ulozi HVO-a. Iznosi i svoja rješenja državnoga uređenja BiH.

Kada je riječ o medijima iz toga (ali i današnjega) vremena, onda možemo reći da je posrijedi pravi obračun. Otvoreno se navodi o kojim se medijima, detuđmanizacijskim skupinama kao i pojedincima radi u okviru “specijalnog rata” (str. 262.) protiv hrvatske države, koji je ne mogu prihvatiti svojom, ali ni kao puku povijesnu činjenicu. Ne ustručava se spomenuti ni odnos prema Hrvatskoj vojsci i tamošnjim promjenama koje su također u duhu detuđmanizacije. Otvoreno govori i o obrnutoj lustraciji i kadrovskim smjenama na svim društveno-gospodarskim razinama od općedržavnoga značenja koje su se dogodile 2000. godine i ulozi vladajuće koalicije predvođene SDP-om. Objašnjava i zašto se lustracija nije mogla provesti devedesetih godina.

U poglavlju “Tuđmanov antifašizam” govori se o antifašizmu općenito, tretiranju toga pojma u Hrvatskoj, Tuđmanovim znanstvenim stajalištima o NDH. Izražava se prigovor što se u cjelokupnom diskursu o antifašizmu o komunizmu govori eufemistički kao o “realsocijalizmu”, “socijalizmu s ljudskim likom”, “jugoslavenskom modelu

socijalizma” (str. 346.) itd. Istodobno taj totalitarni poredak autor naziva “crvenim fašizmom” (str. 353.) te se povjesničarski upušta u objašnjavanje razlikovnih pojmova klase i rase, događaja iz Drugog svjetskog rata, opisuje funkcioniranje jugoslavenskih komunističkih zatvora, sustava tajnih službi, psihologizira ličnosti i ponašanje Josipa Broza Tita i Staljina, citira brojne književnike, političare, teoretičare, proziva domaće reformirane komuniste i osuđuje njihov nereformirani mentalni sustav iz kojega proizlazi cjelokupna antifašistička retorika. U poglavlju “Tuđmanov odnos prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj” autor donosi čitatelju Tuđmanov (ali i svoj) kritički pogled na pojavu ustaštva, odnos prema problematici NDH, obrazlaže uzročno-posljedične veze te odnose s komunistima i Osovinskim silama, opisuje narav ustaškoga režima i kulturnoga života u NDH u usporedbi s istim pitanjem nakon 1945., tematizira problem Jasenovca i židovskoga pitanja.

Posebno su značajna poglavlja gdje je riječ o Međunarodnom kaznenom sudu u Haagu i njegovoj ulozi u poslijeratnoj Hrvatskoj. Ovdje iznosi prezir prema podaničkom sluganstvu političke elite Hrvatske, kriminalizaciji Domovinskoga rata i branitelja, moralnom propadanju Hrvatskoga sabora te svrstavanju u Zapadni Balkan i različite jugointegracijske procese, raščlanjuje konstruirane teze o zajedničkom zločinačkom pothvatu (u koji i sam spada) i zaprepašujuće haške presude, analizira optužnicu protiv hrvatskih generala iz 2004., objašnjava operaciju *Oluja* i navodi pozitivne međunarodne reakcije nakon njezina izvođenja.

Zanimljivo je da se zasebno poglavlje posvećuje ulozi Carle del Ponte (“Hrvatska u percepciji Carle del Ponte”) u kojem se, osim toga, komentira hrvatsko-muslimanski sukob u Ahmićima, uloga britanskih tajnih službi u ratu u BiH i *Zakon o suradnji s Haaškim sudom*.

Posljednji i možda najvažniji dio knjige, u najvećem poglavlju (150-ak stranica) “S kim je Tuđman stvarao državu”, donosi nam već spomenutu detaljnu ocjenu 30-ak vladajućih i oporbenih političara, Tuđmanovih (ali i Mihanovićevih) suradnika i protivnika. Ovdje iznosi (na čak 18 stranica) svoje razočaranje Ivom Sanaderom čiji je, u prvo vrijeme stupanja na mjesto predsjednika HDZ-a, bio savjetnik te ne može sakriti veliko čuđenje koje u njemu izaziva njegov politički obrat i zaslijepljenost Europskom Unijom. Posebno je oštar kada govori o J. Manoliću, I. Račanu, S. Mesiću, V. Gotovcu i M. Graniću, čije su ocjene mnogo negativnije od svih ostalih, dok se vrlo pozitivno osvrće na ministra G. Šuška, generala J. Bobetka, A. Gotovinu i A. Vrdoljaka. Svi oni koji su djelovali destruktivno, ali i oni mlaki, neodlučni i kolebljivi (poput D. Budiše, V. Pavletića), jednako su “stradali” pod Mihanovićevim perom.

Osim ove detaljne analize viđenja njihovih postignuća, autor kroz cijelo djelo uzgred spominje i komentira ponašanje još dvadesetak osoba koje su se javljale u medijima ili djelovale na javnoj društveno-političkoj pozornici. Sveukupno gledajući s kime je predsjednik Tuđman surađivao i stvarao državu, ustvrđuje (što je rekao i sam predsjednik Tuđman) da je bilo više negativnih nego pozitivnih. Mihanović je oštar u ocjeni osobnosti i pojavi svih onih “petokolonaša” (str. 9.) koji su se u presudnim povijesnim trenucima stvaranja i obrane zemlje za vrijeme Domovinskoga rata sukobili s HDZ-om i odvojili od njegova predsjednika. No, ne dotiče se samo HDZ-ovaca i onih koji su to nekada bili, nego i svih oporbenih zastupnika koji su trebali djelovati (a nisu) na jedinstvenom pravcu stvaranja što homogenije i čvršće državne politike bez

obzira na stranačku pripadnost. Zapravo i ne postoji logično objašnjenje zašto bi netko bio pripadnik neke druge stranke osim HDZ-a i njegova pokreta u tim prijelomnim godinama stvaranja države i obrane samostalnosti.

Na kraju treba reći da je kroz cijelu knjigu uočljiva subjektivnost svojstvena memoarskoj literaturi. Kroz dramatski diskurs, naglašenu emocionalnost i iskrenost, koji obilježavaju čitavo djelo, provlači se nit mračnih urota masonskih zavjerenika, crvenih lijevih liberala i globalista. Takav se izričaj pojavljuje u kontekstu međunarodnoga položaja Hrvatske te je vrlo jasno rezultat "Ja-perspektive" pisanja. Takav stil donekle se i uvažava ako znamo da Mihanović nije povjesničar, no da je takvih ocjena manje, ovom uglednom znanstveniku svoje struke, ne bi škodilo. U prilog tome da ova literatura ima u potpunosti obilježja memoristike govore i mnoga iskustva iz vlastitoga života i života bliže odnosno dalje obitelji i rodbine koja autor donosi.

Iščitavajući knjigu, iz autorova rukopisa lako je primjetljivo da je po zanimanju književnik. Njemu uistinu polaze za rukom živopisna slikovita ocrtavanja mnogih karaktera i mentaliteta te vjerno predočavanje slike koju želi postići kod čitatelja. Bogat rječnik i uzvišen stil koje Mihanović neosporno posjeduje očituju se kroz mnoge romantičarske opise, epitetiska nabiranja i lauda na Tuđmanov račun (kroz cijelo djelo, osobito u prvome dijelu). U prvome dijelu, gdje se govori o Tuđmanovim znanstvenim djelima, vidljiva je Mihanovićeva umješnost da mnogo toga uspije izreći u kvantitativnom smislu, no i da je podosta ostao na površini. Zbog toga takav način pisanja i izričaja ovoga nesumnjivo vrijednog memoarskog doprinosa hrvatskoj historiografiji može biti otežavajući čimbenik za tečnost čitanja i laku razumljivost svakomu. Autorovo "osobito udivljenje i poštovanje" (str. 143.) prema predsjedniku Tuđmanu i njegovim zaslugama rezultirali su na trenutke preidealiziranom slikom koja se može dobiti kao sveukupan dojam. Unatoč tome ova knjiga predstavlja još jedan prilog proučavanju hrvatske povijesti devedesetih godina XX. stoljeća, boljem upoznavanju njezinih aktera, same osobe predsjednika Tuđmana, njegova cjelokupnog znanstvenog djela i povijesnih državotvornih zasluga, okoline koja ga je okruživala i s kojom je surađivao u stvaranju "jedine i vječne" (str. 145.) hrvatske države.

Vrlo je pohvalno što se na kraju nalaze "Ljetopis dr. Franje Tuđmana" i "Kazalo imena" osoba koje se pojavljuju u knjizi, kao i autorova detaljna biografija.

IVAN MIHANOVIĆ

Jugoslavija u hladnom ratu: prilozi istraživanjima: zbornik radova, glavni i odgovorni urednik Aleksandar Životić, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd 2010., 212 str.

Zbornik *Jugoslavija u hladnom ratu: prilozi istraživanjima* nastao je kao rezultat dva kruga istoimenog ciklusa predavanja koje su u Beogradu održali znanstvenici i suradnici Instituta za noviju istoriju Srbije, nastavljajući time tradiciju održavanja znanstvenih tribina naslovne tematike. Poticaj organizaciji ovog ciklusa predavanja bila je